

Kırsal Kalkınmada Tarım Ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK)'nın Rolü Ve İşlevleri: Kahramanmaraş Örneği

Prof. Dr. D. Ali ARSLAN⁴

Gülten ARSLAN⁵

İbrahim ALBAYRAK⁶

Ahmet ÇAĞRICI⁷

Halil ÇAKIR⁸

ÖZET

Akdeniz Bölgesi, sahip olduğu zengin tarihsel miras, eşsiz doğa güzellikleri ve zengin kültürel birikimiyle yalnızca Türkiye'nin değil, dünyanın en önemli yaşam alanlarından biridir. Akdeniz Bölgesi'nin başlıca yerleşim yerleri arasında Adana, Antalya, Burdur, Hatay, Isparta, Kahramanmaraş, Mersin, Osmaniye illeri ile bu illerimizin ilçeleri sayılabilir.

Akdeniz Bölgesi'nde yer alan Kahramanmaraş, oldukça zengin bir tarihi ve kültürel birikime sahiptir. 2018 yılı TÜİK-ADNKS verilerine göre, 2017 yılı itibariyle Kahramanmaraş'ta toplam 1.127.623 kişi yaşamaktadır. Bu nüfusun 555.512'si kadınlardan, 572.111'i de erkeklerden müteşekkildir. İlin nüfus piramidi içinde en büyük nüfus dilimini 110.922 kişi ile 5-9 yaş grubundan bireyler oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, Doğu Akdeniz Havzası'nın en önemli illerinden biri olan Kahramanmaraş'ın kalkınma sürecinde, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK)'nin rolü ve

⁴ Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji bölümü öğretim üyesi. Sosyolog ve Siyaset Bilimci.
Adres: Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji bölümü, Çiftlikköy Kampusu,
33343-Mersin / TÜRKİYE,

Tel: (0324) 361 00 01/ 148 13, Faks: (0324) 361 00 46,

E-posta: cimderaslan@hotmail.com

⁵ Uzman Sosyolog, Siyaset Bilimci ve Siyaset Araştırmacısı,

⁶ Ekonomist, Basel-İsviçre.

⁷ Uzman Sosyolog, Siyaset Bilimci.

⁸ Uzman Sosyolog.

işlevi üzerinde durulacak. Betimleyici sosyolojik bir bakış açısı ile gerçekleştirilen araştırmada, temel veri toplama tekniği olarak doküman araştırması ve arşiv taraması teknikleri kullanıldı.

Anahtar kelimeler: Kahramanmaraş, Akdeniz Bölgesi, Doğu Akdeniz Havzası, Nüfus, TKDK, Toplum Kalkınması, Kırsal Kalkınma.

The Role and Function of the Agriculture and Rural Development Support Institution (ARDSI): Kahramanmaraş Example

Abstract

Mediterranean Coast, with its rich historical heritage, unique natural beauty and rich cultural heritage not only of Turkey, one of the world's most important habitats. The main settlements of the Mediterranean Region are Adana, Antalya, Burdur, Hatay, Isparta, Kahramanmaraş, Mersin, Osmaniye and the counties of these provinces.

Kahramanmaraş, located in the Mediterranean Region, has a rich historical and cultural background. As of 2017, a total of 1,127,623 people live in Kahramanmaraş according to Turkstat-ABPRS data. Of this population, 555,512 consisted of women and 572,111 were men. Among the population pyramid of the province, the largest group of the population is 110.922 people and 5-9 age group.

In this study, in the development process of Kahramanmaraş, one of the most important cities of the Eastern Mediterranean Basin, the role and function of the Agriculture and Rural Development Support Institution (ARDSI) will be emphasized. In the research conducted with a descriptive sociological point of view, document research and archive scanning techniques were used as basic data collection technique.

Keywords: Kahramanmaraş, Mediterranean Region, Eastern Mediterranean Basin, Population, ARDSI, Community Development, Rural Development.

GİRİŞ

Kır ve kırsal kalkınma olguları, hemen her toplumda olduğu gibi günümüz Türk toplumunda da ayrı bir öneme sahiptir. Türkiye’de de, tarım politikaları içinde kırsal kalkınmanın önemi her geçen gün artmaktadır (Bahtiyar, 2014: 306). Antalyalı’nın da ifade ettiği gibi, kırsal alanlarda yaşayan bireylerin toplumsal ve ekonomik refahı ile yaşam kalitesini artırma süreci olarak da tanımlanabilen kırsal kalkınma, Türkiye’nin kalkınma atılımının temel politika alanlarından biri haline gelmiştir. Bu bağlamda tarım ve kırsal kalkınma, bir taraftan gıda üretimi sağlarken diğer yandan da iş ve istihdam alanları açarak, kırsal alanda yaşayan insanların ekonomik ve sosyal açıdan gelişimine katkı sağlamayı hedefler (TKDK, 2018).

Türkiye’nin kırsal kalkınma çabaları, AB süreci ile ayrı bir boyut ve ayrı bir önem kazanmıştır. Zira bu bağlamda Avrupa Birliği, aday ülkelere, katılım öncesinde, kırsal kalkınma amacına yönelik olarak önemli katkılar sağlamaktadır (Bahtiyar, 2014: 307). AB’nin aday ve potansiyel aday ülkelere yönelik olarak sağladığı katılım öncesi yardımlar, büyük oranda kurumsal yapılanma temelli olmaktadır. Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler, Helsinki Zirvesinde, Türkiye’nin Avrupa Birliği adaylığının teyit edilmesiyle yeni bir boyuta ulaşmıştır (Bahtiyar, 2014: 309). Bu bağlamda AB, diğer aday ülkelere de sağlamış olduğu, Katılım Öncesi Mali Yardım Aracından biri olan “Kırsal Kalkınma” bileşenini, 2010 yılından itibaren Türkiye’de de, uygulamaya koymuştur (Gülçubuk vd., 2016: 1). Türkiye’nin, Avrupa Birliği’ne katılım müzakerelerinin 11 No’lu Tarım ve Kırsal Kalkınma Faslı’nın müzakerelere açılması için belirlenen öncelikli kriterlerden biri, AB gereklerine uygun olarak akredite edilmiş bir IPARD (Katılım Öncesi Yardım Aracı – Kırsal Kalkınma Bileşeni) Ajansının kurulmasıdır.

1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Betimleyici sosyolojik bir bakış açısı ile gerçekleştirilen araştırmada, temel veri toplama tekniği olarak doküman araştırması ve arşiv taraması teknikleri kullanıldı. Bu bağlamda özellikle Türkiye İstatistik Kurumu ile öteki kurum ve kuruluşlarının doküman ve arşivlerinden faydalanıldı. Ana veri kaynaklarından birisi de hiç kuşkusuz Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK)’nun kayıt ve dokümanları oldu.

2. TKDK’NİN KURULUŞU VE GELİŞİMİ

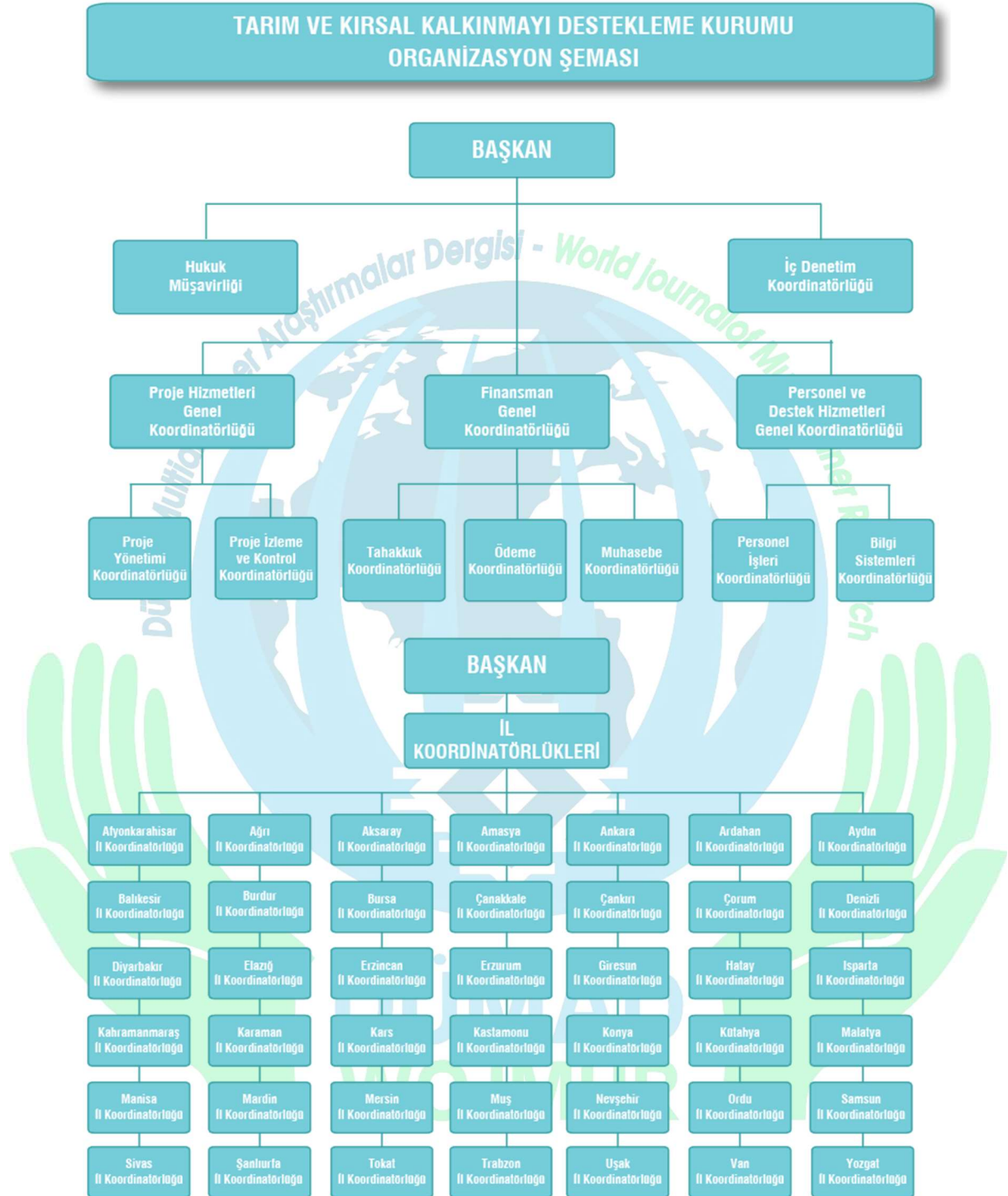
Türkiye’nin kırsal kalkınma çabalarına destek olmak amacıyla yönelik olarak, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, 4 Mayıs 2007 tarihli ve 5648 sayılı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile IPARD Ajansı olarak faaliyette bulunmak üzere kurulmuştur. Müteakip süreçte, Avrupa Komisyonu tarafından gerçekleştirilen denetimler sonucunda IPARD fonlarının yönetim yetkileri TKDK’na devredilmiştir.

Daha net bir anlatımla, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na bağlı bir kurumu olarak kurulan TKDK, IPA beşinci bileşeni olan IPARD Kırsal Kalkınmanın Desteklenmesi amaçlı fonların kullanımı ile ilgili yetkilerin tamamını, 2008 yılında AB’den devralmıştır (Bahtiyar, 2014: 314). Bu tarihten itibaren de TKDK, desteklenecek kırsal alanları (illeri) ve sektörleri belirleyen IPARD programları temelinde, Türkiye’ye tahsis edilen fonların IPARD I (2007-2013) ve IPARD II (2014-2020) dönemlerinde kullanılmasından sorumlu kurum olarak faaliyetlerini sürdürmektedir (TKDK, 2018).

3. TKDK’NİN ÖRGÜTSEL YAPISI

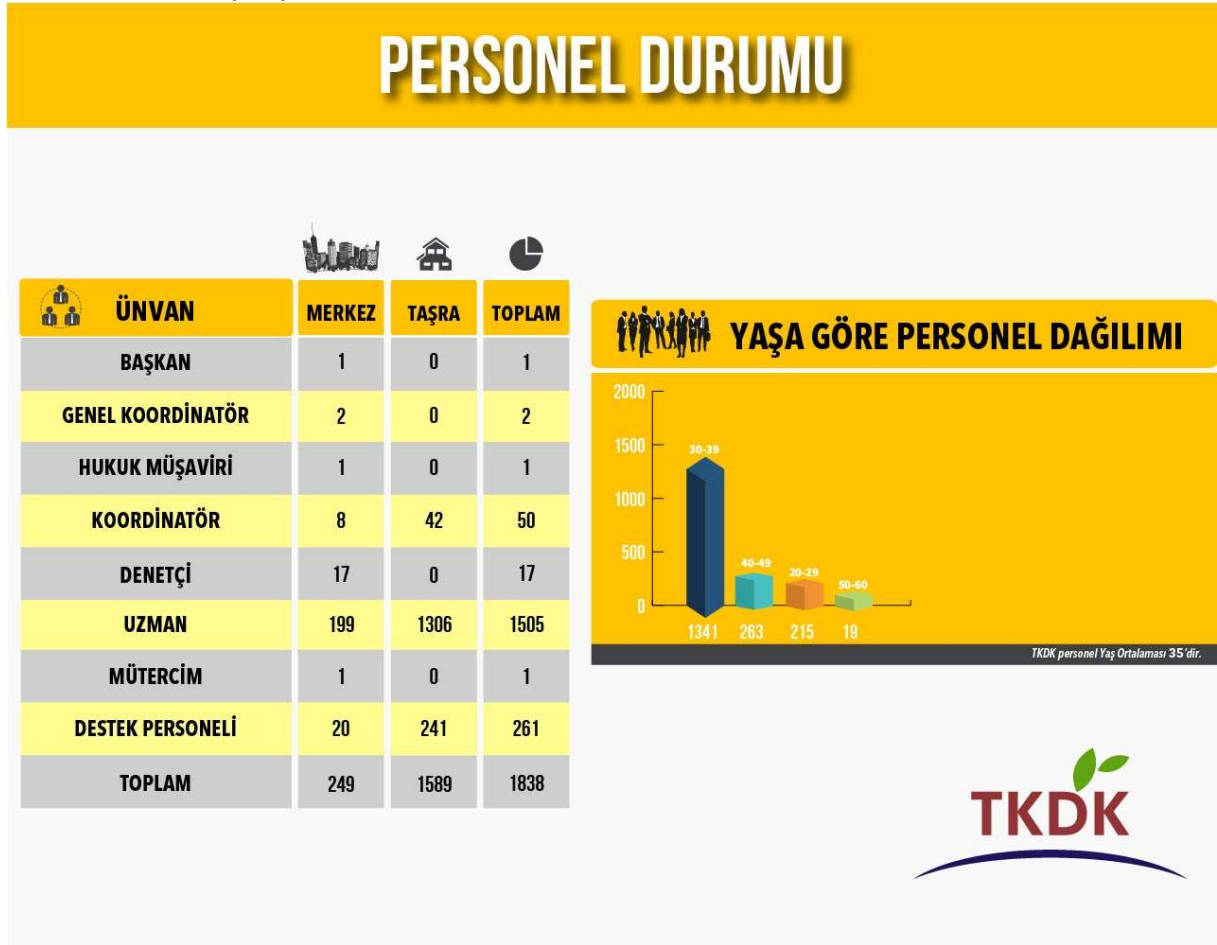
Bu yönüyle Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) bir bakıma, AB’ne uyum sağlama sürecinde Türkiye’nin, kırsal kalkınma ve tarım konusunda gelişme çabaları (Furat, 2013) bağlamında yeni kurallar ve politikalar üretmek, kırsal kalkınma ve tarımsal politikaları yeniden tasarlamak ve yeniden yapılandırmak hedefleri ile uyumlu olarak ortaya çıkmıştır. Üyelik sürecinde, AB tarafından Türkiye’ye sağlanacak katılım öncesi mali yardımlar çerçevesinde gıda, tarım ve hayvancılık alanlarında üreticilere sağlanacak hibe destekleri IPARD altında verilmektedir (Gülçubuk vd., 2016: 2).

Şema 1: TKDK Organizasyon Şeması

Kaynak: TKDK (2018), <http://www.tkd.gov.tr/Kurumsal/OrganizasyonSemasi>

Tablo 1: TKDK Çalışan Durumu

Kaynak: TKDK (2018), <http://www.tkd.gov.tr/Kurumsal/CalisanProfili>

Kuruluş teşkilat şemasında da görüldüğü gibi, TKDK merkez teşkilâtı genel boyutlarıyla ana hizmet birimleri, danışma ve denetim birimleri ile yardımcı hizmet biriminden oluşur. Kurumun ana hizmet birimlerini Proje Hizmetleri Genel Koordinatörlüğü, Finansman Genel Koordinatörlüğü; Danışma ve denetim birimleri ise Hukuk Müşavirliği ve İç Denetim Koordinatörlüğü'nden oluşmaktadır. Kurumun yardımcı hizmet birimi olarak da Destek Hizmetleri Genel Koordinatörlüğü görev icra eder.

Kurumun taşra teşkilâtının temelini ise il koordinatörlükleri oluşturur. Taşra teşkilâtında, il koordinatörlükleri bünyesinde destek hizmet uzmanı, proje başvuru birim amiri, ödeme birim amiri ve yerinde kontrol amiri ve diğer destek elemanları görev icra ederler.

4. TKDK’NİN TÜRKİYE’NİN KALKINMA SÜRECİNDE YERİ VE ÖNEMİ

“Ulusal ve uluslararası alanda saygın, güçlü kurumsal kapasiteyle kırsal kurum olmak” vizyonu temelinde hareket eden Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu ya da kısa adıyla TKDK, 2011 yılından bu yana Türkiye’de kırsal kalkınmanın sağlanması, tarımsal verimliliğin artırılması ve yerel kaynakların harekete geçirilmesi amacıyla girişimcilere oldukça önemli desteklemelerde bulunmaktadır (Gülçubuk vd., 2016: 2).

TKDK, 2016 yılına kadar, 42 il sınırları dâhilinde et ve süt besiciliği, et ve et ürünleri, süt ve süt ürünleri, su ürünleri, meyve ve sebze işleme ve pazarlama, çiftlik faaliyetlerini geliştirme, arıcılık, süs bitkisi yetiştiriciliği, tıbbi ve aromatik bitkiler, yerel ürünler, kırsal turizm ve kültür balıkçılığı ile ilgili yatırım yapan girişimcilere oldukça önemli hibe destekleri vermiştir. Bu bağlamda, 27.02.2016 tarihinde, 2016/8541 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve “Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Tarıma Dayalı Yatırımların Desteklenmesine İlişkin Karar” ile 42 ilde verilen desteklerin, Türkiye’nin tamamına kapsayacak şekilde 81 ile yaygınlaştırılmasına yönelik planlamalara gidilmiştir (Gülçubuk vd., 2016: 2).

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK)’nin temel hedefi, Türkiye’nin tarım ve kırsal kalkınmasını desteklemek ve bu sürece katkıda bulunmaktır. Kalkınmada sürdürülebilirlik ise ayrı bir önem ve ehemmiyet arz eder. Bu bağlamda TKDK’nun kuruluş felsefesinin özünde, Türkiye’de sürdürülebilir kırsal kalkınmanın sağlanmasına katkı sağlamaktır. Bu amaca yönelik yürütülen faaliyetlerin nihai amacı ise kırsal alanların varlığının devamını sağlamak, kır ile kent arasındaki gelişmişlik farkının ve kırdan kente göçü azaltmak, kırsal alanda yaşayanlara adil yaşam koşulları sağlamak, bu sürece yerel yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin katılım ve katkılarını arttırmaktır (TKDK, 2017).

Üstlendiği amaçlar doğrultusunda TKDK, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne katılım öncesi dönemdeki önceliklerini ve ihtiyaçlarını dikkate alarak, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak bağlamında tarımsal işletmeleri AB standartlarına yükseltmeyi amaçlar. Bu süreçte, IPARD programı çerçevesinde 42 ilde; tarım, hayvancılık, gıda, balıkçılık ve alternatif tarım alanlarında faaliyet gösteren işletmelere, üretici bireylere, kooperatiflere ve üretici birliklerine hibe programları aracılığı ile finansman desteği sağlamak gibi çok önemli bir görev icra eden bir kurum olma hüviyetine sahiptir (TKDK, 2018: 6).

TKDK, Avrupa Birliği tarafından ülkemize tahsis edilen fonların, IPARD I (2007-2013) ve IPARD II (2014-2020) dönemlerinde kullanılmasından sorumlu ve yetkili kurumludur. Bu çerçevede IPARD I programı kapsamında Afyonkarahisar, Amasya, Balıkesir, Çorum, Diyarbakır, Erzurum, Hatay, Isparta, Kahramanmaraş, Kars, Konya, Malatya, Ordu, Samsun, Sivas, Şanlıurfa, Tokat, Trabzon, Van, Yozgat illeri olmak üzere toplam 20 ile destek sağlanmıştır. Bu sürecin başarı ile gerçekleşmesinin ardından destek kapsamı genişletilmiş ve 20 ile 22 il (Ağrı, Aksaray, Ankara, Ardahan, Aydın, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Denizli, Elazığ, Erzincan, Giresun, Karaman, Kastamonu, Kütahya, Manisa, Mardin, Mersin, Muş, Nevşehir, Uşak) daha ilave edilerek, kırsal ve tarımsal destek sağlanan il sayısı toplamda 42'ye yükseltilmiştir. Bütün bu gelişmeler TKDK'nu, özelde Türkiye'nin kırsal kalkınması sürecinde ve genelde de ülkenin topyekûn toplumsal kalkınmasında merkezi kurumlardan biri konumuna taşımıştır.

Tablo 2: IPARD I Programı Bütçesinin Tedbirlere Göre Nihai Dağılımı

Tedbir	AB Katkısı (Avro)	Ulusal Katkı (Avro)	Toplam (Avro)
Tarımsal İşletmelerin Yeniden Yapılandırılması ve Topluluk Standartlarına Ulaştırılmasına Yönelik Yatırımlar	463.031.428	154.343.809	617.375.237
Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanmasının Yeniden Yapılandırılması ve Topluluk Standartlarına Ulaştırılmasına Yönelik Yatırımlar	184.048.441	61.349.480	245.397.921
Kırsal Ekonomik Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi ve Geliştirilmesine Yönelik Yatırımlar	141.801.121	47.267.040	189.068.162
Teknik Destek*	752.040	188.010	940.050
Toplam	789.633.030	263.148.339	1.052.781.370

Kaynak: TKDK, 2017: 15.

IPARD 1 programı süresince, kapsam dâhilindeki illerde başta süt besiciliği ile kırmızı ve kanatlı eti olmak üzere et besiciliğine; işleme ve pazarlama sektöründe et, süt, meyve-sebze ve su ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanmasına; küçük çiftçilere yönelik olarak ise kırsal ekonomik faaliyetler kapsamında arıcılık, seracılık, tıbbi ve aromatik bitki yetiştiriciliği, yerel ürünler ve el sanatları ile kırsal turizm ve kültür balıkçılığına yönelik yatırımlara önemli destekler sağlanmıştır.

Tablo 3: IPARD I Programı ile Desteklenen Alt Tedbirler

Tedbirler	Alt Tedbir	Ödeme Yapılan Proje Sayısı	Toplam Yatırım Tutarı (TL)	Toplam Destek Tutarı (TL)	Ödenen Hibe Tutarı (TL)
Tarımsal İşletmelerin Yeniden Yapılandırılması ve Topluluk Standartlarına Ulaştırılmasına Yönelik Yatırımlar	Süt Üreten Tarımsal İşletmeler	1.107	2.485.463.488,89	1.346.293.222,95	1.265.035.180,28
	Et Üreten Tarımsal İşletmeler (Kırmızı Et)	382	608.434.430,24	310.690.639,96	290.300.216,13
	Et Üreten Tarımsal İşletmeler (Beyaz Et)	731	981.738.439,57	543.520.229,64	515.670.680,35
Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanmasının Yeniden Yapılandırılması ve Topluluk Standartlarına Ulaştırılmasına Yönelik Yatırımlar	Süt ve Süt Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması	120	370.703.877,75	154.841.851,51	157.119.794,03
	Süt Toplama Merkezi	51	23.446.754,89	10.565.667,47	9.914.889,57
	Et ve Et Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması (Kırmızı Et)	92	355.453.158,41	143.399.224,52	139.034.395,74
	Et ve Et Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması (Beyaz Et)	21	65.701.844,78	27.242.320,47	23.824.096,74
	Meyve ve Sebzelerin İşlenmesi ve Pazarlanması	141	398.512.074,00	172.305.737,32	163.101.925,22
	Su Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması	19	58.275.680,30	24.656.274,15	22.501.413,36
Kırsal Ekonomik Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi ve Geliştirilmesi	Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve Geliştirilmesi	7.292	600.428.381,92	279.558.935,48	276.672.945,57
	Yerel Ürünler ve Mikro İşletmelerin Geliştirilmesi	329	303.649.765,09	127.448.583,05	121.767.242,62
	Kırsal Turizm	360	393.462.795,80	165.057.422,96	154.021.105,43
	Kültür Balıkçılığının Geliştirilmesi	21	16.165.480,89	6.682.516,67	6.022.329,13
Teknik Destek*	-	27	2.893.804,00	2.893.804,00	2.714.579,03
	Toplam	10.693	6.664.329.977	3.315.156.430	3.147.700.793

Kaynak: TKDK, 2017: 16.

Bu süreçte toplam 10.693 yatırımcı ile sözleşme imzalanmıştır. Yatırımcıların, toplam büyüklüğü 6,7 milyar TL’yi bulan yatırımların, TKDK tarafından 3,15 milyar TL’lik hibe desteği verilmiştir. Bu bağlamda 57 binden fazla kişiye de iş ve istihdam imkânı sağlanmıştır.

Tablo 4-a: IPARD II Programı ile Desteklenen Tedbirler (Sektörler)

Tedbir	Sektör	Alt Sektör
Tarımsal İşletmelerin Fiziki Varlıklarına Yönelik Yatırımlar	Süt	Süt İneği
		Manda
		Koyun
		Keçi
	Kırmızı Et	Siğir
		Manda
		Koyun
		Keçi
	Kanatlı Eti	Tavuk
		Hindi
		Kaz
	Yumurta	Yumurta tavukçuluğu

Tablo 4-b: IPARD II Programı ile Desteklenen Tedbirler (Sektörler)

Tedbir	Sektör	Alt Sektör
Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması ile İlgili Fiziki Varlıklara Yönelik Yatırımlar	Süt ve Süt Ürünleri	Süt ve süt ürünleri işleme
		Süt toplama
	Kırmızı Et ve Kırmızı Et Ürünleri	Kırmızı et kesimhane (sığır/manda)
		Kırmızı et kesimhane (koyun/keçi)
		Kırmızı et kesimhane (koyun/keçi/sığır/manda)
		Kırmızı et ve et ürünleri işleme
		Kırmızı et parçalama
		Kesimhane ve işleme
		Kesimhane ve parçalama
		Parçalama ve işleme
	Kanatlı Eti ve Ürünleri	Kesimhane, parçalama ve işleme
		Kanatlı kesimhane tavuk
		Kanatlı kesimhane hindi
		Kanatlı kesimhane kaz
		Kanatlı eti işleme
		Kanatlı parçalama
		Kesimhane ve işleme
		Kesimhane ve parçalama
		Parçalama ve işleme
		Kesimhane, parçalama ve işleme
	Su Ürünleri	Su ürünleri
		Balık yağı
		Su ürünleri ve balık yağı
	Meyve ve Sebze	Soğuk hava depoları
		Paketleme
		Soğuk hava depoları ve paketleme

Tablo 4-c: IPARD II Programı ile Desteklenen Tedbirler (Sektörler)

Tedbir	Sektör	Alt Sektör
Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme	Bitkisel Üretim Çeşitlendirilmesi ve Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Pazarlanması	Süs bitkileri ve çiçek soğanı
		Tıbbi ve aromatik bitkiler
		Mantar ve misel
		Fide ve fidan
	Arcılık ve Arı Ürünlerinin Üretimi, İşlenmesi ve Pazarlanması	Bal ve diğer arcılık ürünleri
		Bal ve diğer arcılık ürünlerinin işleme ve pazarlanması
	Zanaatkarlık ve Yöresel Ürün İşletmeleri	Zanaatkarlık
		Katma değerli ürünler
	Kırsal Turizm ve Rekreasyon Faaliyetleri	Konaklama
		Yeme-içme tesisleri
		Rekreasyon tesisleri
		Konaklama ve yeme-içme tesisleri
		Konaklama ve rekreasyon tesisleri
		Yeme-içme tesisleri ve rekreasyon tesisleri
	Su Ürünleri Yetiştiriciliği	Konaklama, yeme-içme tesisleri, rekreasyon tesisleri
		Makine Parkları
	Yenilenebilir Enerji Yatırımları	Solar fotovoltaik güneş enerjisi sistemleri
		Konsantre güneş enerjisi
		Rüzgâr enerjisi
		Biokütle
		Jeotermal
Mikro kojenerasyon		

Kaynak: TKDK, 2017: 16.

“2014-2020 dönemi IPARD Programı” ise 27 Ocak 2015 tarihinde Avrupa Komisyonu tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Gülçubuk vd., 2016: 1). 2014-2020 dönemini kapsayan IPARD II Programı dâhilinde üreticilere 801 milyon Avro AB katkısı ve 244 milyon Avro Türkiye Cumhuriyeti katkısı olmak üzere, toplamda 1 milyar 45 milyon Avro hibe kullanılacağı planlanmaktadır. Desteklenecek ana alanlar şu başlıklar altında toplanabilir: “Tarımsal İşletmelerin Fiziki Varlıklarına Yönelik Yatırımlar”, “Tarım ve Balıkçılık

Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması ile İlgili Fiziki Varlıklara Yönelik Yatırımlar” ve “Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme”.

IPARD II Programına, IPARD I Programında yer almayan manda sütü, kaz, yumurta tavukçuluğu, mantar ve misel, makine parkları ve yenilenebilir enerji yatırımları da dâhil edilmiştir (TKDK, 2017: 17).

5. KAHRAMANMARAŞ'IN KIRSAL KALKINMA SÜRECİNDE TKDK

Akdeniz Bölgesi, doğal zenginlikleri, tabii güzellikleri, iklimi, tarihi ve zengin kültürel birikimiyle dünyanın en nadide coğrafyalarından biri olarak nitelendirilmeyi fazlasıyla hak eder. Akdeniz Bölgesi bünyesinde Adana, Antalya, Burdur, Hatay, Isparta, Kahramanmaraş, Mersin, Osmaniye illerini barındırır.

Akdeniz Bölgesi'nin, özellikle de Doğu Akdeniz Havzası'nın önemli yerleşim birimlerinden biri olan Kahramanmaraş da, oldukça zengin bir tarihi ve kültürel birikime ev sahipliği yapar. 2018 yılı TÜİK-ADNKS verilerine göre, 2017 yılı itibariyle Kahramanmaraş'ın toplam nüfusu 1.127.623 kişidir. İl nüfusunun 555.512'sini kadınlar, 572.111'ini de erkekler teşkil eder. İlin nüfus piramidi içinde en büyük nüfus grubunu 110.922 kişi ile 5-9 yaş grubundan bireyler oluşturur (TÜİK, 2018). Yaklaşık 7 yıl önce ilin nüfusu 1.044.816 kişidir. Bir başka ifadeyle, 2010 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 1.044.816'dır. Nüfusun 636.828'i şehirlerde, 407.988'i belde ve köylerde yaşamakta idi. Bu veriler 2010 yılında şehirde yaşayanların oranını % 61, köyde yaşayanların oranının da % 39 olduğuna işaret eder (TÜİK, 2010).

İlin tarihi Hititler'e kadar uzanır. Araştırmalarda ortaya çıkan eserler yörede insan yerleşimlerinin Üst Paleolitik çağda başladığını, Neolitik ve İlk Tunç çağlarında sürdüğüne işaret etmektedir. Bu bölge Orta Tunç Çağında (İ.Ö. 2000-1500), Suriye ve Mezopotamya'yı Kapadokya ile Anadolu'ya bağlayan önemli kervan yolları üzerinde yer aldığına işaret etmektedir. İlçeleri arasında Onikişubat, Dulkadiroğlu, Elbistan, Afşin, Göksun, Andırın, Pazarcık, Çağlayancerit, Ekinözü, Nurhak, Türkoğlu yer alır. 37-38 kuzey paralelleri ile 36-37 doğu meridyenleri arasında yer alan Kahramanmaraş ili, 14.346 km²'lik yüzölçümü ile Türkiye'nin 11. büyük ili konumundadır. İlin kuzey bölümleri dağlarla kaplıdır. (Kahramanmaraş Valiliği, 2018).

İlin ekonomik yapısı içinde tarım, tarıma dayalı sanayi, hayvancılık ve küçük el sanatları ve ticaret önemli yer tutar. Kahramanmaraş ekonomik yapısı içinde sanayi alanında tekstil ve konfeksiyon, gıda ve metal sanayi tesislerinin ön plandadır (Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, 2014).

İlin ekonomik yapısı içinde tarım ve hayvancılık teşkil ettiği önemden yola çıkılarak bu çalışmada, Doğu Akdeniz Havzası'nın en önemli illerinden biri olan Kahramanmaraş'ın kalkınma sürecinde, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK)'nın rolü ve işlevi üzerinde duruldu. Daha önce de ifade edildiği gibi TKDK, Avrupa Birliği tarafından Türkiye'ye tahsis edilen fonların IPARD I (2007-2013) ve IPARD II (2014-2020) dönemlerinde kullanılmasından sorumlu kurum olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu bağlamda çalışmada, özellikle IPARD II (2014-2020) döneminde Kahramanmaraş ilinde gerçekleştirilen yatırımlar üzerinde duruldu.

Tablo 5: Kahramanmaraş İl Koordinatörlüğü Yatırımları (IPARD II)

Desteklenen sektörler	Proje sayısı	Toplam yatırım miktarı (Milyon TL)	Toplam Hibe Miktarı (Milyon TL)	Ödemesi biten proje sayısı	Ödenen Hibe Miktarı (Milyon TL)
Et Üreten Tarımsal İşletmeler (Kırmızı Et)	6	8,7	5,1	5	3,9
Süt ve Süt Ürünlerinin İşl. ve Paz.	8	30,7	12,4	0	0,0
Meyve ve Sebzelerin İşl. ve Paz.	3	13,7	6,0	0	0,0
Bitkisel Üretimin Çeş. ve Bitkisel Ürünlerin İşl. ve Paz.	24	2,6	1,5	24	1,5
Kırsal Turizm	3	3,8	2,4	2	1,4
Yenilenebilir Enerji	2	4,1	2,0	2	1,9
TOPLAM	46	63,6	29,40	33	8,7

Tablo 5'te de görüldüğü, Kahramanmaraş İl Koordinatörlüğüne, Kahramanmaraş'ta, IPARD 2 kapsamında, 6 temel sektörde toplam 46 projeye destek verilmiştir. Bu kapsamda

gerçekleştirilen yatırım miktarı 63 milyon Türk Lirasından fazladır. Bu 46 projeden 33 tanesi tamamlanmış durumdadır (TKDK Kahramanmaraş İl Koordinatörlüğü 2018).

Tablo 6: Kahramanmaraş IPARD Hibelerinin İlçe Bazında Dağılımı (IPARD II)

İlçe adı	Proje sayısı	Toplam yatırım miktarı (Milyon TL)	Toplam Hibe Miktarı (Milyon TL)	Ödemesi biten proje sayısı	Ödenen Hibe Miktarı (Milyon TL)
Afşin	7	3,1	1,9	7	1,5
Andırın	1	0,0	0,0	1	0,0
Çağlayancerit	1	1,1	0,7	0	0,0
Dulkadiroğlu	3	12,7	4,5	1	0,5
Ekinözü	1	0,1	0,1	1	0,1
Elbistan	19	11,0	5,50	18	3,2
Göksun	3	11,2	4,9	0	0,0
Onikişubat	9	23,2	11,1	4	3,3
Pazarcık	2	1,2	0,7	1	0,1
Nurhak	0	0,0	0,0	0	0,0
Türkoğlu	0	0,0	0,0	0	0,0
TOPLAM	46	63,6	29,4	33	8,7

Bu 46 proje, büyük ölçüde il geneline yayılmış durumdadır. Bununla birlikte, Tablo 6'da da görüldüğü gibi, özellikle proje sayısı bakımından Elbistan, Onikişubat ve Afşin ilçelerinde bir yoğunlaşma görülür. Yatırım miktarı bakımında ise Onikişubat ilçesi başı çeker. Onu Dulkadiroğlu, Elbistan ve Göksun takip eder.

Tablo 7: Kahramanmaraş'ta Hibelerin Yıllara Göre Dağılımı (IPARD II)

Yılı	Toplam Yatırım Tutarı (Milyon TL)	Toplam Hibe Miktarı (Milyon TL)	Ödenen Hibe Tutarı (Milyon TL)
2017	30,0	15,9	1,4
2018	33,6	13,5	7,3
TOPLAM	63,6	29,4	8,7

Yatırımların yıllara göre dağılım incelendiğinde de önemli bulgularla karşılaşılır. Tablo 7’de de görüldüğü gibi, 2017 yılında il genelinde, IPARD 2 kapsamında yapılan yatırımların toplam değeri 30 milyon TL’yi bulmuştur. Bu yatırımların yarısından fazlası ise yatırımcılara hibe olarak verilmesi planlanmıştır. 2018 kapsamında ise yatırımlarda yüzde 10’u aşan bir artış gözlemlenir.

Tablo 8: Kahramanmaraş’ta IPARD II Çağrı Bazlı Hibe Ödemeleri

Çağrı Dönemi	Alınan Toplam Başvuru sayısı	İmzalanan Sözleşme Sayısı	Toplam yatırım miktarı (Milyon TL)	Toplam Hibe Miktarı (Milyon TL)	Ödemesi biten proje sayısı	Ödenen Hibe Miktarı (Milyon TL)	Ödeme Miktarına Göre İller Arasında Sıralaması
1	224	37	30,0	15,9	33	8,7	11
2	11	9	33,6	13,5	-	-	-
3	157	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	392	46	63,6	29,4	33	8,7	-

Yatırım projelerinin, Kahramanmaraş ili kapsamındaki durumu, dönemler bazında değerlendirildiğinde de dikkat çekici bulgularla karşılaşılır. Tablo 8’de de görüldüğü gibi, Kahramanmaraş’ta IPARD II Çağrılarının birinci ve ikinci döneminde, il genelinde toplam 235 proje başvurusu olmuş ve bu bağlamda 46 sözleşme imzalanmıştır. Üçüncü dönem ile ilgili süreç devam ettiği için, bu projeler toplam değerlere yansıtılmamıştır (TKDK Kahramanmaraş İl Koordinatörlüğü 2018).

6. KAHRAMANMARAŞ İL KOORDİNATÖRLÜĞÜ 2018 HEDEFLERİ

Baştan beri bütün bu anlatılanlar kapsamında, TKDK Kahramanmaraş il koordinatörlüğünün 2018 yılı hedefleri incelendiğinde şöylesi bir tablo ile karşılaşılır:

- **2018 Yılında IPARD II Dönemi 1. Çağrıda;**
 - Kesinleşmiş **37 Proje** için şu ana kadar **8,7 milyon TL** hibe ödemesi yapılmış olup, **7,2 milyon TL** hibe ödemesi daha yapılacaktır. IPARD 2 1. Çağrı kapsamında, ödemesi yapılan hibe tutarı açısından K. Maraş 42 il içinde **11. sırada** yer almaktadır.
 - Bu hibeler ile **30,00 milyon TL** yatırım kazandırılacaktır.
- **2018 Yılında IPARD II Dönemi 2. Çağrıda;**
 - Kesinleşmiş **9 Proje** için **13,5 milyon TL** hibe ödemesi yapılacak olup, bu hibeler ile **33,6 milyon TL** yatırım kazandırılacaktır.

- **2018 YILI İÇİN TOPLAMDA KAHRAMANMARAŞ'A;**
 - 46 Projeye 29,40 milyon TL hibe ödemesi yapılacaktır.
 - Bu hibeler ile 63,6 milyon TL yatırım kazandırılacaktır.

7. KAHRAMANMARAŞ İL KOORDİNATÖRLÜĞÜ 2018-2020 HEDEFLERİ

Öte yandan, TKDK Kahramanmaraş il koordinatörlüğünün 2018-2020 yılı hedefleri ele alındığında ise çok daha iddialı bir tablo ile karşılaşılır. Bu süreçte 2018-2020 döneminde, Kahramanmaraş ili genelinde yaklaşık **350 adet** projenin desteklenmesi planlanmaktadır. Bu kapsamda verilmesi planlanan hibelerin toplam miktarı da **120 Milyon TL** civarındadır. Bu hibeler ile il kırsalında yaklaşık **240 Milyon TL'lik bir** yatırım programı gerçekleştirilecektir. Bu hibeler ile **1.500** insana yeni istihdam imkânı sağlanacaktır.

Ayrıca IPARD hibelerinde gençlere ve kadınlara **pozitif ayrımcılık** yapılacağı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda il kapsamında, 40 yaş altında toplam **100 genç** yatırımcı projelerinin desteklenmesi planlanmaktadır. Bu kapsamda toplamda **35 kadın** yatırımcının desteklenmesi hedeflenmektedir.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Refah toplumlarının günümüzde ulaştıkları seviye, binlerce yıllık bir değişim ve gelişimin gelişim sürecinin ürünüdür. Bu süreçte, insanlık açısından sosyal ve iktisadi açıdan hayati derecede önem arz eden üç önemli devrim vuku bulmuştur. Birincisi, tarım devrimi, ikincisi sanayi devrimi, üçüncüsü ise yüksek teknoloji ve hizmetler sektörüne dayalı üretken bir sistem olan sanayi sonrası ekonomiyi inşa amacını taşıyan enformasyon (bilgi) devrimidir (Macdonis, 2012; 411-430; Arslan, 2012; 412-415).

Bununla birlikte Maslow'un dile getirdiği, ihtiyaçlar hiyerarşisi (Maslow, 1943) gerçeği insanlığın gündeminde olmaya devam edecektir (Kula ve Çakar, 2015). Temel fiziksel ihtiyaçlar arasında dile getirilen yemek, içmek ve barınmak gibi ihtiyaçlar, dün olduğu gibi bugün de insanların en temel, en zaruri ve giderilmesi en öncelikli ihtiyaçları arasında ön plana çıkar. Ancak bu ihtiyaçlar karşılandıktan sonra, sonraki basamaklardaki ihtiyaçlara sıra gelir.

Bu insanlığın en temel ve en zaruri ihtiyaçlarının önemli bir bölümü, bugün bile kırsal alanlar kaynaklı bir şekilde karşılanmaktadır.

Hal böyle olunca, toplumların geliştirilip kalkındırılması sürecinde kırsal alanlar oldukça büyük bir önem sahiptir. Kırsal kalkındırmadan topyekûn toplumu kalkındırmak; kırsal alanların sorunlarını çözmeden de topyekûn toplumun sorunlarını çözmek neredeyse imkânsız olanaksızdır (Arslan, 2005).

Kır ve köy olguları, bazı temel farklılıklar olsa da, dünyanın her toplumunda gözlemlenebilen evrensel sosyolojik olgular arasında yer alır. Arslan (2018)'in de ifade ettiği gibi, toplum kalkınması ya da kırsal kalkınma sorunu, uzun yıllardan beridir gündemde olan bir konudur. Hatta köy sorunu ya da kırsal kalkınma sorunu günümüzün en önemli makro ölçekli toplumsal sorunlarından biridir (Sanders, 2006). Bu sorun günümüz Türk toplumu açısından üzerinde önemle ve acilen durulması gereken sosyolojik olgulardandır. Günümüz Türk toplumunun yaşamakta olduğu gecekondulaşma, kentlileşememe, marjinalleşme, suç olaylarındaki hızlı artış... gibi birçok önemli toplumsal meselenin özünde, kırsal kalkınamama meselesinin yattığı aşikârdır. Bu sebeple, kırsal kalkınma sorununa çözüm getirilmeden öteki birçok toplumsal meseleye kalıcı çözümler üretilmesi bir hayli zor görünmektedir (Arslan, 2018).

Çok sayıda araştırmacı tarafından da vurgulandığı gibi (Schiavonir, 2005; Beaulieu, 2005; Hobbs 1980; Martinussen, 1998; Sen, 1988), “kırsal kalkınma” olgusu çok boyutlu bir olgu olduğu için, farklı boyutları ön plana çıkartılarak çok sayıda tanımlanmıştır (Furat, 2013). Bununla birlikte toplum kalkınması sürecinde en önemli unsur, küçük toplulukları kalkındırmak suretiyle topyekûn toplumu geliştirmektir. Toplum kalkınmasında öncelikli olarak, değişebilmek için yardım ve desteğe ihtiyacı olan kırsal (kent dışı) topluluklardan başlayarak kalkınmayı sağlamak hedeflenir (Arslan, 2011).

Bu açıdan değerlendirildiğinde “toplum kalkınması”, “kırsal kalkınma” ve “köy kalkınması” gibi kavramlar birbirleri ile ilişkili olarak kullanılır. Bu hususlar dikkate alınarak toplum kalkınması, “sosyal, kültürel ve ekonomik bakımdan gelişmemiş toplumların sosyal-kültürel ve ekonomik yapılarını değiştirip geliştirerek, onları daha iyi ve çağın gereklerine uygun bir yaşam düzeyine ulaştırmak amacıyla, halkın ilgi ve isteği, devletin yardım ve desteği, uzmanların da planlama, koordinasyon ve organizatörlüğünde gerçekleştirilen planlı ve örgütlü faaliyetler bütünü” şeklinde tanımlanabilir (Arslan, 2011: 19-20).

Bu bağlamda günümüzde tarım, kırsal ve kırsal kalkınma olguları, diğer toplumlarda olduğu gibi günümüz Türk toplumunda da, son dönemlerde oldukça ön plana çıkmaya başlamıştır. Türkiye’de de, tarım politikaları içinde kırsal kalkınmanın önemi her geçen gün artmaktadır (Bahtiyar, 2014: 306). Antalya’ın vurguladığı gibi, kırsal alanlarda yaşayan bireylerin toplumsal ve ekonomik refahı ile yaşam kalitesini artırma süreci olarak da tanımlanabilen kırsal kalkınma, Türkiye’nin kalkınma atılımının temel politika alanlarından biri haline gelmiştir. Bu bağlamda tarım ve kırsal kalkınma, bir taraftan gıda üretimi sağlarken diğer yandan da iş ve istihdam alanları açarak, kırsal alanda yaşayan insanların ekonomik ve sosyal açıdan gelişimine katkı sağlamayı hedefler (TKDK, 2018).

Öte yandan Türkiye’nin kırsal kalkınma çabaları, AB tam üyelik süreci ile ayrı bir önem kazanmıştır. Çünkü Avrupa Birliği aday ülkelere, katılım öncesinde, kırsal kalkınma amacı doğrultusunda son derece önemli destekler sağlamaktadır (Bahtiyar, 2014: 307). Bu bağlamda AB, diğer aday ülkelere de sağlamış olduğu, Katılım Öncesi Mali Yardım Aracından biri olan “Kırsal Kalkınma” programını, 2010 yılından itibaren Türkiye’de de, uygulamaya koymuştur (Gülçubuk vd., 2016: 1). Bu bağlamda AB gereklerine uygun olarak akredite edilmiş bir IPARD (Katılım Öncesi Yardım Aracı – Kırsal Kalkınma Bileşeni) Ajansı kurulmuştur.

Katılımcı kırsal kalkınma yaklaşımın (Furat, 2013) bir getirisi olarak, kırsal kalkınmanın aktörlerinin, özellikle hedeflenen grupların sürece aktif katılımına önem atfeden TKDK, kurulduğu tarihten itibaren hızlı bir gelişim ivmesi yakalamış olan TKDK günümüzde, Türkiye’nin toplumsal ve ekonomik kalkınma sürecinde stratejik görevler icra, son derece etkin bir kurum haline dönüşmüştür.

Bu bağlamda Türkiye genelinde 42 ilde olduğu gibi, Kahramanmaraş ili özelinde de; özeldir kırsal kalkınma genelde ise topyekûn toplumsal kalkınma sürecinde, dinamo kurum konumuna gelmiştir. İl genelinde, IPARD 2 programı çerçevesinde, 2018-2020 yılını kapsayan süreçte hedeflediği, 350 projeye, 120 Milyon TL’lik hibe desteği ile oldukça önemli bir kırsal kalkınma sürecine imza atacakmış gibi görünmektedir. Bu hibeler ile il kırsalında yaklaşık 240 Milyon TL’lik bir yatırım programı gerçekleştirileceği ve bu yatırımlar ile kırsal alanlarda 1.500 kişiye yeni istihdam imkânı sunulacağı düşünüldüğünde, TKDK’nun Kahramanmaraş ilinin kalkınma sürecindeki rolü ve işlevinin önemi daha bir netlik kazanır.

KAYNAKÇA

Arslan, D. A. (2018). *Sosyoloji, toplumbilim, içtimaiyat, ilmi umran*. Çanakkale: Paradigma Akademi.

Arslan, D. A. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem ve teknikleri (Genişletilmiş 2. Baskı)*. Çanakkale: Paradigma Akademi.

Arslan, D. A. (2012). *Sosyal kurumlar: İş ve ekonomi* (Ed. Vildan Akan: Sosyoloji). Ankara: Nobel Yayıncılık

Arslan, D. A. (2011). *Uygulamalı köy sosyolojisi: Kırsal yapı ve kalkınma dinamikleri ile 17 yıl öncesi ve sonrası Ankara Kavaközü*. Mersin: Mersin Üniversitesi Yayınları.

Arslan, D.A. (2005). Kırsal kalkınmada bir Türkiye gerçeği: Kavaközü Köyü'nden görünümeler. *TÜRK TARIM ve Köyişleri Bakanlığı Dergisi*, 165, 58–63.

Bahtiyar, K. (2014). Kırsal kalkınma uygulamaları üzerine bir değerlendirme: TKDK (Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu) örneği. *The Journal of Social and Economic Research* (Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi), 14(28), 306-324.

Beaulieu, L.J. (2005). Breaking walls, building bridges: Expanding the presence and relevance of rural sociology. *Rural Sociology*. 70-1, 1-27.

Furat, M. (2013). Küresel politika değişimleri ve Türkiye'de kırsal kalkınma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12(3), 589-610.

Gülçubuk, B. vd., (2016). Kırsal Kalkınma Desteklerinin Ulusal Düzeyde Etkileri: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) Projelerinin İncelenmesi. *TEAD*, 2016, 2(1), 1-10.

Hobbs, D. J. (1980). Rural development: intentions and consequences. *Rural sociology*, 45(1), 7-25.

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi (2014). 2015-2019 Stratejik plan. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi.

Kahramanmaraş Valiliği (2018). Kahramanmaraş, 22 Eylül 2018, <http://kahramanmaras.gov.tr>

Kula, S. ve Çakar, B. (2015). Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 6-12, 191-210.

Macionis, J. J. (2010). *Sociology*. Newyork: Pearson.

Macionis, J. J. (Ed. Vildan Akan) (2012). *Sosyoloji*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Martinussen, J (1998). *Society, state and market: A guide to competing theories of development*. Canada: Fernwood Books Ltd.

Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50 (4), 370-396.

Sanders, R. (2006). A market road to sustainable agriculture? Ecological agriculture, green food and organic agriculture in China. *Development and Change*. 37-1, 201-226.

Schiavonir, G. (2005). The expert and the town: The organization of rural development in missions. *Desarrollo Economico-Revista de Ciencias Sociales*, 45-179, 435-453

Sen, A (1988). *The concept of development*. In *Chenery ve Srinivasan (Ed.)*. *Handbook of Development Economics*. Amsterdam: Northolland.

TKDK (2018), Kurumsal organizasyon şeması, 12.08.2018, <http://www.tkd.gov.tr/Kurumsal/OrganizasyonSemasi>

TKDK (2017). Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Stratejik Planı 2017-2021. Ankara: TKDK.

TKDK (2018). Kahramanmaraş İl Koordinatörlüğü, 30 Ekim 2018, <https://kahramanmaras.tkd.gov.tr/>

TÜİK (2018). ADNKS, 30 Ekim 2018, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>

TÜİK (2010). *Bölgesel göstergeler TR63 Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye*. Ankara: TÜİK.

